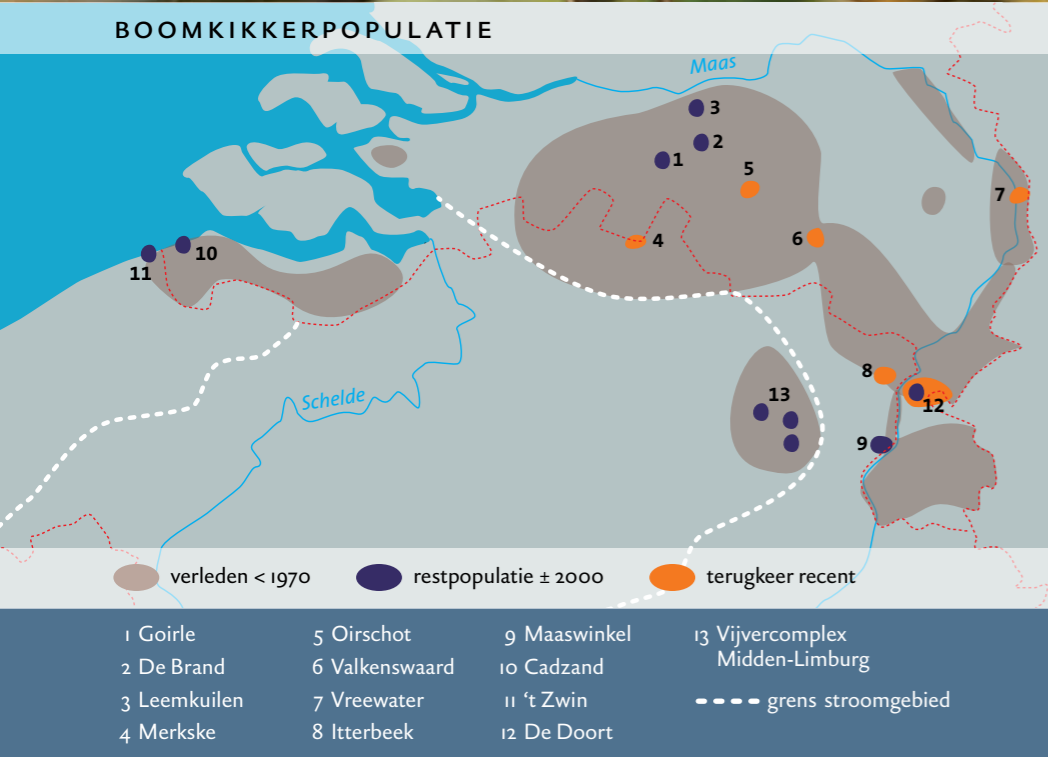

Boomkikkers terug in Kempen-Broek

INFORMATIE over moerasherstel in het Kempen-Broek en de terugkeer van de Boomkikker vindt u op www.ark.eu en www.kempenbroek.eu

moerassen belangrijke waterbuffers, die in droge tijden schoon water leveren aan de omgeving en in natte tijden veel water opnemen. Zo helpen moerassen mee om nadelige gevolgen van klimaatverandering te beperken. Grootschalig moerasherstel is alleen mogelijk wanneer agrariërs hun laaggelegen (minder goede) landbouwgronden beschikbaar stellen. Daarom worden zij gestimuleerd deze in te ruilen voor betere landbouwgrond hogerop. Op deze manier profiteert ook de landbouw mee.

VERSPREIDING IN LIMBURG De boomkikker kwam van oorsprong in grote delen van Nederlands en Belgisch Limburg voor. In de tweede helft van de twintigste eeuw ging de soort sterk achteruit. Zijn voorkomen was in 1990 beperkt tot slechts één gebied in Nederlands Limburg (De Doort) en twee gebieden in Belgisch Limburg (Maaswinkel en vijvercomplex Midden-Limburg). Aangenomen werd dat de boomkikker in het Kempen-Broek was uitgestorven, tót echter in 2006 de soort werd herontdekt in de Itterbeekvallei bij Maaseik, aan de zuidzijde van het Kempen-Broek. Van daaruit is de boomkikker noordwaarts getrokken en heeft hij het Stramprooierbroek bereikt

UITBREIDING IN KEMPEN-BROEK De boomkikker zit in de lift. In de Itterbeekvallei bij Maaseik is de populatie afgelopen jaren gegroeid van tientallen naar honderden. In het Stramprooierbroek riepen in 2010 enkele tientallen mannetjes en was hun

aantal in 2011 verdubbeld. De verwachting is dat de boomkikkers vanuit het Stramprooierbroek de landsgrens binnenkort passeren. Aan Nederlandse zijde bereiden natuurorganisaties zich hierop voor door grondaankoop, herinrichting en vernatting van terreinen bij de grens, o.a. langs Abeek en Wijffelterbroek. Dit is belangrijk omdat een boomkikkerpopulatie minimaal honderd hectare geschikt leefgebied nodig heeft om levenskrachtig te kunnen zijn. Daarvan moeten zes hectaren begroeid zijn met ruigte en struweel; tevens dienen er visloze wateren aanwezig te zijn. Aan de noordkant van het Kempen-Broek, in het deelgebied Weerterbos, wordt eveneens gewerkt aan moerasherstel. Het is uitgesloten dat de boomkikkers van het Stramprooierbroek het Weerterbos ooit spontaan zullen bereiken. Het betreft namelijk gescheiden beeksystemen. Daarom wordt voor dit gebied, waar halverwege de vorige eeuw nog boomkikkers leefden, de mogelijkheid van een lokale herintroductie onderzocht. Maar eerst wordt de evaluatie afgewacht van een boomkikkerherintroductie in de Zuidelijke Maasduinen bij Venlo.

WAARNEMINGEN Boomkikkers waarnemen lukt alleen in voorjaar en zomer. In april en mei kunnen aantalschattingen worden gedaan aan de hand van het aantal roepende mannetjes. Vanaf begin mei bereiken de eerste volwassen dieren het land en zijn ze makkelijk te zien als ze zonnen op braamstruweel. Klimmen ze in de bomen, dan zijn ze onzichtbaar. De jongen komen meestal vanaf begin juli aan land. Omdat ze allemaal laag blijven, zijn hun tellingen een goede graadmeter voor het voortplantingssucces. *Waarnemingen in het Kempen-Broek kunt u doorgeven aan ARK Natuurontwikkeling of aan de lokale natuurorganisatie.*

In het GrensPark Kempen-Broek laat de boomkikker weer van zich horen. Het gebied ligt op de grens van Nederland en Vlaanderen tussen de plaatsen Weert, Nederweert, Cranendonck, Hamont-Achel, Bocholt, Bree, Kinrooi en Maaseik. Van oorsprong was deze streek rijk aan moerassen en de boomkikker kwam er tot in de twintigste eeuw voor. In de jaren vijftig en zestig werd het stil rond dit bijzondere kikkertje met zijn exotische uiterlijk. Niet alleen in het Kempen-Broek, maar ook op veel andere plekken in Zuid-Nederland en België verdween het nagenoeg. Belangrijke oorzaken waren het droogleggen van moerassen en het opruimen van ruigten, struwelen en poelen.

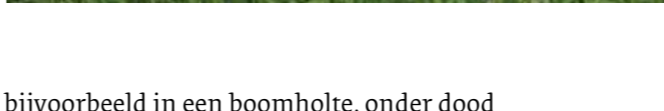
Al meer dan twintig jaar werken natuur- en waterbeherende organisaties, gemeenten en provincies samen om de kwaliteit en beleefbaarheid van natuur en landschap in het Kempen-Broek te verbeteren. Moerasherstel is een van de speerpunten en gelukkig heeft dat succes. Zelfs de boomkikker met zijn hoge eisen aan de omgeving is teruggekeerd. De inzet van de komende jaren is om de huidige populatie verdere uitbreidingsmogelijkheden te bieden.

Deze folder vertelt over de boomkikker, zijn leefwijze, leefgebied en verspreiding. U leest welke maatregelen in het Kempen-Broek goed zijn voor de boomkikker. Allemaal zijn ze de moeite dubbel en dwars waard. Want een aantrekkelijk landschap voor boomkikkers, is dat óók voor veel andere amfibieën, insecten, vogels en zoogdieren. Zijn hoge eisen aan water en land maken de boomkikker tot hét symbool voor grootschalig herstel van onze moeraslandschappen.

Het Kempen-Broek nodigt uit tot wandelen en fietsen. Regionaal Landschap Kempen en Maasland en ARK Natuurontwikkeling verzorgen er excursies. Heeft u op een zachte voorjaarsavond het geluk de boomkikkers in koor te horen roepen, dan is uw natuurbeleving compleet!

COLOFON juli 2011
 TEKST EN SAMENSTELLING Hettie Meertens en Gijs Kurstjens FOTOGRAFIE Bart Beekers, Jobien Boonman, Harry van Buggenum, Erwin Christis, Gijs Kurstjens, Bob Luijckx VORMGEVING Franka van Loon

HERKENNING van de boomkikker is makkelijk. Het is een klein, heldergroen kikkertje met een egaal gekleurde, gladde huid op de rug. Langs de flanken loopt een donkerbruine streep van neus tot lies. De buik is licht van kleur en korrelig. Zijn ogen zijn oranje of geel en hebben een horizontale pupil. Onmiskenbaar zijn de 'zuignapjes' aan vingers en tenen. Het zijn hechtschijven die vocht afscheiden en houvast geven. Een volwassen dier is ongeveer vier tot vijf centimeter lang. Een jong dier is in het eerste zomerseizoen krap twee centimeter lang. Kikkervisjes zijn te herkennen aan hun uitpuilende ogen. De kenmerkende frisgroene huid van de boomkikker kan trouwens onder invloed van gemoed en temperatuur verkleuren naar groengrijs en geelbruin. Behalve aan zijn uiterlijk herken je de boomkikker ook aan zijn roep. Mannetjes stoten in het voorjaar vanuit het water of vanaf de waterkant krek-krek-krek klanken uit, vaak in koor en meestal in de avonduren. Roepende mannetjes hebben een keelzak, en geen wangzakken zoals de groene kikker.

LEEFWIJZE De boomkikker leeft het grootste deel van het jaar op het land. Alleen tijdens de paartijd in het voorjaar gaat hij naar het water. Het mannetje blijft hier ongeveer een maand, het vrouwtje vaak wat korter. Na de paring trekken de volwassen dieren weer op het land. De jongen volgen in juli, zodra de ontwikkeling van ei via larve naar kikker is voltooid. Deze metamorfose kan zeven tot elf weken duren. Hoe warmer het water, hoe sneller de ontwikkeling. Op het land zoeken de koudbloedige kikkers rustige plekken om te zonnen. Geliefd zijn zonbeschenen rietstengels en bladeren van braamstruwelen en bomen. Ze vertrouwen op hun groene schutkleur. Jonge kikkers verblijven vrij dicht bij de grond, op lager struikgewas of tussen pitrus. De volwassen dieren zoeken het hogerop, tot wel 10 meter hoogte. Het zijn uitstekende boomklimmers, zoals hun naam verradt. De herfst vindt de boomkikker al snel te koud. Hij kruipt dan naar een beschutte plek om

te overwinteren, bijvoorbeeld in een boomholte, onder dood hout of onder een bladerdek. Als hij in het voorjaar wakker wordt, trekt hij naar het water. Meestal verplaatst hij zich over afstanden van een paar honderd meter, maar verplaatsingen van enkele kilometers zijn ook mogelijk.

VOEDSEL Foerageren gebeurt 's nachts. De boomkikker eet o.a. vliegen, muggen, kevers, wantsen en spinnen. Hij bespringt ze en maakt gebruik van zijn lange tong. Dankzij de zuignapjes aan zijn poten landt hij na een gewaagde sprong altijd goed. Boomkikkerlarven hebben een meer vegetarisch menu, rijk aan algen en dode plantenresten. Diverse waterinsecten, grote kikkervisjes en vissen eten de eieren en larven van boomkikkers. Eenmaal op het land worden ze minder snel gevonden en gegeten; ze staan op het menu van vogels, zoogdieren en groene kikkers.

LEEFGEBIED Natuurlijke rivier- en beeksystemen in het laagland vormen het oorspronkelijke leefgebied van de boomkikkers. Hier vinden de dieren een gevarieerde, half open, struweelrijke vegetatie en stilstaande wateren. Dode rivierarmen, erosiepoelen en andere laagtes die bij hoge voorjaarswaterstanden blank staan, zijn uitstekende plaatsen om voort te planten, mits zonbeschenen. Ook moeten de wateren in de loop van de zomer droogvallen. Zo blijven ze vrij van (roof)vis. De aanwezigheid van riet, ruigten, struweel en bos in de nabijheid van het water is nodig om snel te kunnen wisselen van water- naar landbiotoop. Natuurlijke, zonnige bosranden vormen perfecte zomerlocaties. Boomkikkers komen het meest voor in gebieden met zandig-lemige bodems en veel kwelwater. Het water mag niet te zuur zijn en niet al te voedselrijk. In het oude, kleinschalige agrarische cultuurlandschap met hagen, eikenwallen en veedrinkpoelen vonden boomkikkers in de afgelopen eeuwen een 'nieuwe' leefplek. Dit type landschap is evenals de natuurlijke rivier- en beekdallandschappen op veel plaatsen verloren gegaan.

MOERASHERSTEL In het Kempen-Broek werken natuur- en waterbeherende organisaties aan het herstel van beken, vennen, ondiepe moerassen en (doorstroom)moeras. Dit biedt nieuwe kansen voor de boomkikker. Het herstel begint met de aankoop van ontwaterde landbouwgronden in of aan de rand van moerasgebieden. Dit gebeurt o.a. bij het Stramprooierbroek, Wijffelterbroek en Weerterbos. Zo kan een groot, aaneengesloten natuurgebied ontstaan. Door het dempen van overbodige sloten herstelt de natuurlijke waterhuishouding. Het waterpeil kan dan als vanouds met de seizoenen en de natuurlijke ritmes van planten en dieren meebewegen. Een aanvullende maatregel is het glooiend afgraven van de bovenlaag van de voormalige landbouwgrond. Hoogteverschillen in de ondergrond zorgen in het voorjaar voor plassen met verschillende diepten. Omdat elk voorjaar het waterpeil verschilt, is er voor de boomkikker altijd water van de juiste diepte

NATUURLIJKE BEGRAZING Onder invloed van natuurlijke begrazing ontwikkelt zich geschikt leefgebied voor de boomkikker op het land. In het Kempen-Broek zijn op verschillende plaatsen kuddes van wilde paarden en runderen geïntroduceerd. In het Weerterbos zijn edelherten uitgezet; het streven is dat deze zich op termijn over het hele Kempen-Broek verspreiden. Reeën komen in het hele gebied voor. Al die grazers samen zorgen voor een afwisselend landschap met kort afgegraste, zonnige plekken, ruigten, struwelen, bossen en geleidelijke overgangen. Zo'n uitgestrekt mozaïek landschap is een eldorado voor de fauna.

MENSEN PROFITEREN MEE Door grootschalig moerasherstel ontstaan fraaie landschappen waar mensen naar hartenlust kunnen wandelen, fietsen en ontspannen. Tevens zijn natuurlijke